

der schleswig-holsteinischen Parteien im Winter 1864—65 (Kiel 1934). Man vil paa Forhaand synes, at det er lidt vel meget at ofre en hel Bog paa en Skildring af Brydningerne indenfor det slesvig-holstenske Parti i nogle Maaneder af Aaret 1865. Paa den anden Side maa man indromme Forfatteren, at den stillede Opgave er løst paa en saadan Maade, at man faar en fyldig historisk Forklaring paa de forskellige Afskygninger indenfor Partiet. Det Materiale, der er benyttet, er hovedsagelig Avisstof og Brevsamlinger, og Forfatteren har indledt sin Fremstilling med nogle almindelige Betragtninger over dette Materiales Kildeværdi, der bør læses med Opmærksomhed, da det er meget sjældent, at den Slags Betragtninger indleder et Arbejde om moderne Historie.

Harald Jørgensen.

Som bd. 19 i »Quellen und Forschungen zur Geschichte Schleswig-Holsteins« er i 1938 udsendt et henved 300 sider stort arbejde af den i decbr. 1937 afdøde dr. Carl Boysen: *Carl Baron von Scheel-Plessen. Eine biographische Studie*, et arbejde, der naturligt nok vil kunne påregne interesse i Danmark. I den periode, i hvilken den danske helstats opløsningsproces foregik, horte Scheel-Plessen til mellem de første agerende: en mand, der i treårskrigen forblev sin konge tro, men i 50'erne stillede sig i spidsen for den holstenske stænderopposition og efter Preussen-Østrigs erobring af hertugdømmerne gik over til at arbejde for Preussens anneksion af disse og blev den første preussiske overpræsident.

At »Gesellschaft für Schleswig-Holsteinische Geschichte« ved dets udsendelse af Boysens arbejde selv har tølt dets mangler, turde fremgå af fortalen, hvor det nævnes, at forfatterens død har hindret en affiling af arbejdet (jeg vilde være mere tilbøjelig til at sige: en virkelig bearbejdelse af stoffet) og supplerings af kildehenvisninger. Endvidere fremhæves: »Manches konnte bisher nicht aufgeklärt werden, da noch nicht sämtliche Quellen zugänglich waren, vor allem die Briefe Scheel-Plessens an den dänischen König Christian IX ihm verschlossen blieben«. At de her nævnte mangler imidlertid langt fra er de eneste, vil fremgå af de følgende kritiske bemærkninger. Det vil dog være rimeligt først at betone fortjenesterne ved Carl Boysens studier: fremdragelsen fra forskellige tyske arkiver af materiale til belysning af Scheel-Plessens forbindelser med Preussen og Bismarck, af hans arbejde for anneksionen og af hans virksomhed som overpræsident (indtil tiden 1867, efter hvilket år forfatteren ikke har fået adgang til det nødvendige arkivalske stof).

Som biografi betragtet virker arbejdet fattigt, hvad dog, men kun delvis, forklares ved, at Scheel-Plessens egne papirer formentlig er tilintetgjorte (Aage Friis: Den danske Regering og Nordslesvigs Genforening med Danmark. II. 1939. S. 348, Anm. 206 d). Det lider desuden af den afgørende skavank, at det synes at have været forfatteren magtpåliggende, at der skal være fuldkommen kontinuitet i Scheel-Plessens standpunkter, og at disse skal være så tyske og slesvig-holstenske som vel muligt. For en biograf er det sikkert et mere frugtbringende synspunkt at søge at trænge ind i den biograferedes udvikling og egne betragtninger.

Vi møder dette forfatterens fejlsyn straks i bogens begyndelse (s. 3, jvf. s. 11f.), hvor det hævdes, at Plessen i martsdagene 1848, »wie glaubhaft mitgeteilt wird« (af hvem?), har delt ansøkelserne hos »samtlige«(?) sine kollegaer i det slesvig-holsten-lauenborgske kancelli i København, d. v. s. »han var dengang som de overtudet om retten og berettigelsen i de tyske hertugdømmers krav. Det bekræftes derved, at han så sig foranlediget til ligesom de at tage sin afsked«. Rent bortset fra, at Plessen ikke var ansat i kancelliet, men som deputeret i rentekammeret, er der det at bemærke, at Plessen netop ikke tog sin afsked eller gik til Kiel, men forblev i sin stilling i rentekammeret til dets ophævelse 24. novbr. 1848 og derefter havde forskellige hverv for den danske regering, således i 1849—50 var departementchef i den fra tysk side så udskregne bestyrelseskommission for Slesvig. Boysen går ualmindelig let hen over denne Plessens virksomhed i den danske stats tjeneste, men den fortjente dog nok en udførlig og korrekt omtale i en biografi af Plessen.

Man havde gerne set, om Boysen m. h. t. Plessens overgang i 50'erne til at være den holstenske oppositions hovedfører havde kunnet give en nærmere forklaring; nu nøjes han nærmest med at benægte (s. 17), at denne overgang skete af personlige grunde: modsætningen til den holstenske minister Scheele og utilfredshed med den liberale københavnske politik. Er det sidste for øvrigt en »personlig« grund? Ganske utilfredsstillende virker også Boysens kritik af den engelske gesandt sir Pagets indberetning om den samtale, han den 26. novbr. 1863 havde med Scheel-Plessen under dennes ophold i København, hidkaldt af Christian IX (Boysen s. 59 ff.; Neergaard: Under Junigrundloven II, s. 942 ff.). Til at afsvække rigtigheden af Pagets indberetning er det ikke nok som Boysen at spørge, om »en engelsk diplomat som sådan måske uden videre [er] sakrosankt«. Det bidrag til de nævnte forhandlinger i København, der findes i den 1936 af Aage Friis

udgivne »Statsraadets Forhandlinger om Danmarks Udenrigspolitik 1863—1879« (s. 31 ff.), har Boysen ikke benyttet.

Skont det vel er rigtigt, at utilgængeligheden af en del kildestof har sat grænser for, hvad der kan oplyses om Plessens virksomhed, skyldes meget, som Boysen har ladet forblive ubehandlet, at studierne ikke har været nær dybtgående nok. Noget som helst utrykt materiale ses han således ikke at have benyttet fra biblioteker eller arkiver i København, skont der her bl. a. findes adskillige privatbreve fra Plessen. Storre politisk betydning har de fleste af disse vistnok ikke, men der er dog f. eks. et længere brev fra okt. 1849 til Tillisch (i rigsarkivet), hvor Plessen taler om, at Slesvig skal anerkendes som et med Danmarks krone uadskilleligt forbundet, men over for kongeriget selvstændigt hertugdømme. Og der er et brev til Blixen-Finecke (i det kgl. bibl.) fra maj 1858 om muligheden eller rettere ikke-muligheden af en konstitutionel helstat. Men for resten har Boysen heller ikke grundigt nok studeret de tyske arkiver, hvad der f. eks. belyses i en lille interessant artikel af dr. Otto Kähler i »Zeitschrift für Schlesw. Holst. Geschichte« (bd. 67, s. 416 ff.) om grunden til, at Plessens valg i 1863 til »Verbitter« for det adelige kloster Itzehoe ikke blev stadfæstet af regeringen. Grunden var hans politiske opposition. Dr. Käblers forundring (s. 419) over, at sagen behandles kollegialt mellem det holstenske og slesvigske ministerium, er for resten uden grund, da sager angående ridder-skabet ifølge kundgørelsen 28. janr. 1852 var fælles for de to hertugdømmer og behandledes på nævnte måde.

Scheel-Plessens omtalte privatbreve i danske samlinger viser, at han flydende skrev både tysk og dansk, det sidste dog af og til med tysk sætningsbygning. På den anden side omtaler Boysen, at da Scheel-Plessen den 24. janr. 1867 på Kiel slot proklamerede hertugdømmernes indlemmelse i det preussiske monarki, sluttede han med de for preussiske ører uvante ord, en erindring om den danske tid: »Lang lebe Seine Mäjestät König Wilhelm I«. Om hans bordtale ved det efterfølgende festmåltid siger Boysen, at han »in etwas eigenartiger Weise« omtalte adskillelsen fra Danmark: »Det er den ånd, der råder i verdenshistorien, der ikke tillod, at vi længere skulde være forenet og under samme scepter med et, selv om også beslægtet, så dog ikke tysk folk«. En fremtidig biografi af Scheel-Plessen bliver det forbeholdt både at give en udførligere redegørelse for Scheel-Plessens virksomhed og at trænge ind til en forståelse af hans standpunkt, der gør det overflødigt at hæfte ordene »in etwas eigenartiger Weise« til Scheel-Plessens afsked med den dansk-tyske helstat. *Holger Hjelholt.*

Den meget historisk interesserede danske Præst i Sydslesvig, Pastor H. F. Petersen i Flensborg har udsendt en ny Bog om Nationalitetskampen i Sydslesvig i det 19. Aarhundrede, nemlig: *Fra sydslesvigske Præstegaarde*. Bogen giver ikke et nyt Bidrag til Belysning af det vigtige historiske Problem om Sprogreskripterens Betydning og Berettigelse i Aarene 1850—64, men blot et Udvalg af de Breve, som er det nødvendige Materiale til Afgørelsen af disse Spørgsmaal. Nogen videnskabelig Betydning kan denne Samling af Breve fra Præster i Sydslesvig til Departementschef Aug. Regenborg naturligvis ikke have, og det har sikkert heller ikke været Udgiverens Hensigt. Af Pladshensyn har det kun været muligt at udvælge en meget lille Del af de mange Tusinde Breve, og som det fremgaar af Forordet og af nogle Prøver paa Materialet, som Anmelderen har foretaget, har de enkelte Breve, der har fundet Optagelse i Samlingen, gennemgaaet en kraftig Beskæring og Tillempning. Den videnskabelige Forsker maa derfor nu som før ty til det originale Kildemateriale. Et andet og vigtigt Spørgsmaal er det, om ikke disse mange højst interessante Breve til Regenborg fortjente en fuldt videnskabelig Udgave. Man skulde synes det, men man maa samtidig indrømme, at Interessen for et saadant Værk svækkes, hvis Duften tages af det, naar de mest betydelige Breve udgives i tilfældige Samlinger og mere eller mindre fuldstændigt. Fra et strengt historisk videnskabeligt Synspunkt er der derfor ikke særlig Grund til at hilse dette Udvalg af Brevene til Regenborg med Glæde, men denne Kendsgerning udelukker ikke, at der i historisk og nationalt interesserede Kredse vil findes mange, der med Taknemmelighed vil modtage denne Bog, og som vil føle sig fængslet af disse højst interessante Bidrag til en kæmpende Danskheds Vilkaar i en national Brydningstid og paa et nationalt set yderst blandet Landomraade. *Harald Jørgensen.*

Sverige har med det for over hundred aar siden af Liljegren paabegyndte Svenskt Diplomatarium længe haft et forspring for Danmark med hensyn til udgivelse af diplomerne fra middelalderen. I Svenskt Diplomatariums ældre serie foreligger alle breve fra ca. 800—1355 trykt, i den yngre serie brevene fra 1401—1420. Utrykt er saaledes af middelalderens brevstof brevene fra 1356—1400 og fra 1421—1520. En oversigt over det svenske brevstof fra tiden 1356—1400 har man i regestværkerne fra sidste halvdel af det 19. aarhundrede: »Svenska riks-archivets pergamentsbref 1351—1400 og »Svenska riksarchivets pappers handlingar 1351—1400«. I 1937 har Sven Tunberg: *Svenska Medel-*